

राज्यात मृद व जलसंधारण विभागामार्फत पाणलोट विकास कार्यक्रमांतर्गत केंद्र व राज्य पुरस्कृत योजना खालीलप्रमाणे राबविल्या जात आहेत.

- १.केंद्र पुरस्कृत योजना-**
- १.राष्ट्रीय पाणलोट विकास कार्यक्रम
  २. नदी खोरे विकास प्रकल्प
  - ३.पश्चिम घाट विकास प्रकल्प
  - ४.एकात्मिक पाणलोट व्यवस्थापन कार्यक्रम

- २.राज्य पुरस्कृत योजना-**
- १.नाबार्ड-आर.आय.डी.एफ
  - २.पाणलोट चळवळ
  - ३.आदर्श गाव योजना
  - ४.सिमेंट नालाबांध बांधणी कार्यक्रम
  - ५.पडकई कार्यक्रम
  - ६.एकात्मिक पाणलोट विकास कार्यक्रम

- ३.राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेतर्गत-**
- १.महात्मा फुले जल भुमी संधारण अभियान
  २. विदर्भ सधन सिंचन विकास कार्यक्रम
  - ३.राष्ट्रीय पाणलोट विकास कार्यक्रम

उपरोक्त योजनांमध्ये पाणलोट क्षेत्र विकास कार्यक्रमांतर्गत पुढीलप्रमाणे उपचार राबविण्यात येतात

अ.क्र.	उपचाराचा प्रकार	उपचार	लाभाचा प्रकार
१.	क्षेत्र उपचार	१.सलग समतल चर	वैयक्तिक लाभ
		२.जैविक बांधासह समपातळी/ढाळीचे बांध	वैयक्तिक लाभ
		३.मजगी	वैयक्तिक लाभ
		४.पॅडी बंडीग	वैयक्तिक लाभ
		५.कंपार्टमेंट बंडीग	वैयक्तिक लाभ
		६.चिबड जमीन सुधारणा	वैयक्तिक लाभ
		७.शेततळे	वैयक्तिक लाभ
		८.बोडी दुरुस्ती	वैयक्तिक लाभ
		९.विहीर पुर्नभरण	वैयक्तिक लाभ
		१०.पडकई	वैयक्तिक लाभ
२.	ओघळ नियंत्रण उपचार	१.लुज बोल्टर स्ट्रक्चर	वैयक्तिक/सार्वजनिक
		२.अर्दन स्ट्रक्चर	वैयक्तिक/सार्वजनिक
		३.वळण बंधारा	सार्वजनिक
		४.मातीचे नालाबांध	सार्वजनिक
		५.सिमेंटचे नालाबांध	सार्वजनिक
		६.गॅबियन स्ट्रक्चर	सार्वजनिक

जमिनीत पाणी अडविणे जिरविणे याबरोबर भूगर्भातील पाणी पातळीत वाढ करणे तसेच वाहून जाणा-या मातीचे संवर्धन करणे हे मुख्य उद्देश आहेत. मृद व जलसंधारणाची सर्व कामे (उपचार) पाणलोट क्षेत्र आधारित घेण्यात येतात. पाणलोट उपचार राबविताना तांत्रिकदृष्ट्या योग्य जागेची निवड क्षेत्रिय कर्मचा-याकडून करण्यात येते.

त्यामध्ये पाणलोटालील क्षेत्र उपचाराचा व नाला उपचाराचा समावेश असतो. पाणलोट उपचार राबविताना संबधित पाणलोटामधील ६७ टक्के लाभार्थींची संमती आवश्यक असते. त्यानुसारच उपचार राबविले जातात. सार्वजनिक लाभाच्या योजना असल्यामुळे प्रति लाभार्थी/प्रति हेक्टराी अनुदान दिले जात नाही. तसेच वैयक्तिक लाभार्थी उपचारांचे भौतिक/आर्थिक मर्यादा ठरविली जात नाही. त्याचप्रमाणे उपचारासाठी लाभार्थी शेतक-यांकडून कोणत्याही प्रकारच्या कागदपत्राची पुर्तता करून घेण्यात येत नाही. फक्त लाभार्थींची संमती घेण्यात येते.उपरोक्त योजनांच्या उपचाराची अंमलबजावणी क्षेत्रिय स्तरावरील अधिकारी/कर्मचारी यांचे नियंत्रणाखाली मजुराकडून अथवा मशिनद्वारे विहित केलेल्या कालावधीत किंवा आर्थिक वर्षात पुर्ण करण्यात येत असते.

राज्यात केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय पाणलोट विकास कार्यक्रम, नदीखोरे कार्यक्रम, एकात्मिक पाणलोट व्यवस्थापन कार्यक्रम, आर.आय.डी.एफ, पश्चिम घाट विकाय कार्यक्रम हे केंद्र शासनाच्या सामाईक मार्गदर्शक सुचना २००८ प्रमाणे राबविणेत येतात. तर इतर राज्यपुरस्कृत योजना वेळोवेळी निर्गमित होणा-या शासन निर्णयाप्रमाणे राबविण्यात येत आहेत.

सदर मृदसंधारण योजनांमध्ये अंमलबजावणीसाठी ग्राम स्तरावर कृषि सहाय्यक, कृषि पर्यवेक्षक, मंडल स्तरावर मंडल कृषि अधिकारी, तालुका स्तरावर तालुका कृषि अधिकारी, उप विभाग स्तरावर उप विभागीय कृषि अधिकारी, तसेच जिल्हा स्तरावर जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी कार्यरत आहेत. सदर सेवा विहित कालावधीत न पुरविलेस संबधित जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी अथवा संबधत विभागीय कृषि सहसंचालक तक्रार करता येईल.

मृद संधारण विभागामार्फत राबविणेत येणारे विविध उपचारांचे मजुर तसेच मशिनरीचे मापदंड पुढील प्रमाणे आहेत.

पाणलोट क्षेत्र आधारित जलसंधारण
कार्यक्रमासाठी मृद व जलसंधारणाची कामे
मजूरांच्या सहाय्याने करण्यासाठी आर्थिक
मापदंडात सुधारणा करणेबाबत

महाराष्ट्र शासन
जलसंधारण विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: मापदंड-२०१३/प्र.क्र.११४/जल-७

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

तारीख: १० ऑक्टोबर, २०१३

वाचा :

- १) शासन निर्णय, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग क्रमांक: जलसं-१०९८/प्र.क्र.६६६-अ/जल-७, दिनांक २७ सप्टेंबर, २००२
- २) शासन निर्णय, नियोजन विभाग, क्रमांक: रोहयो-२००७/प्र.९५/रोहयो-१, दिनांक १६ जुलै, २००७ व दिनांक २८ सप्टेंबर, २००७
- ३) शासन निर्णय, नियोजन विभाग, क्रमांक: मगारो-२००९/प्र.१६६/मगारो-१, दिनांक २० जानेवारी, २०१०
- ४) शासन निर्णय, नियोजन विभाग, क्रमांक: मगारोह-२०११/प्र.क्र.४६/मगारो-१० अ, दिनांक २ मे, २०११.
- ५) शासन निर्णय, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, क्रमांक: जलसं-२०११/प्र.क्र.१३२/जल-७, दिनांक ७ फेब्रुवारी २०१२.
- ६) शासन निर्णय, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, क्रमांक: जलसं-२०१२/प्र.क्र.२३/जल-७, दिनांक ५ मार्च, २०१३.
- ७) शासन निर्णय, नियोजन विभाग, क्रमांक: मजुरी-२०१३/प्र.क्र.४०/रोहयो-१, दिनांक २६ मार्च, २०१३

प्रस्तावना :

राज्यातील सर्वसाधारण क्षेत्रात व अवर्षण प्रवण क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणात होत असलेली जमिनीची धूप, पावसाचे पाणी अडवण्याची व साठवण्याची पुरेशी व्यवस्था नसल्यामुळे पाणलोट क्षेत्र आधारित जलसंधारण व मृद संधारणासाठी बरेचसे उपचार अनेक वर्षांपासून निरनिराळ्या योजनेअंतर्गत हाती घेण्यास सुरुवात केली आहे. १९७७ पासून हे सर्व उपचार प्रामुख्याने रोजगार हमी योजना व योजना अंतर्गत उपलब्ध होणाऱ्या निधीतून घेण्यात येत आहेत.

शासन निर्णय दिनांक १६ जुलै २००७ अन्वये मृद व जलसंधारणाच्या विविध उपचारांचे तांत्रिक व आर्थिक मापदंड निश्चित करण्यात आले होते. राज्यामधील रोजगार हमी योजना व महाराष्ट्र ग्रामीण रोजगार हमी योजनेचे किमान वेतन गृहित धरून मृद व जलसंधारणाच्या उपचारांच्या कामाचे आर्थिक मापदंड निश्चित केले होते. दरम्यान शासन निर्णय दिनांक २० एप्रिल, २०१२ अन्वये मजुरीच्या किमान वेतन दरात रु. १२७ वरून रु. १४५/- अशी झालेली वाढ विचारात घेऊन संदर्भाधीन शासन निर्णय दिनांक ५ मार्च, २०१३ अन्वये मृद व जलसंधारणाच्या एकूण २० उपचारांचे आर्थिक मापदंड सुधारित करण्यात आले आहेत. आता संदर्भाधीन शासन निर्णय दिनांक २६ मार्च, २०१३ अन्वये महात्मा गांधी राष्ट्रीय रोजगार हमी योजनेंतर्गत किमान मजुरीच्या दरात रु.१४५/- वरून रु.१६२/- अशी वाढ झाली आहे. ही वाढ विचारात घेऊन पाणलोट विकासाच्या विविध योजनांतर्गत करण्यात येणाऱ्या मृद व जलसंधारणाच्या विविध कामांच्या आर्थिक मापदंडात सुधारणा करावयाची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

संदर्भाधीन शासन निर्णय दि. ७ फेब्रुवारी २०१२ अन्वये पाणलोट क्षेत्र विकासाच्या विविध योजनांतर्गत मृद व जलसंधारणाच्या उपचारांचे तांत्रिक व आर्थिक मापदंड निश्चित करण्यासंदर्भात आयुक्त कृषि, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे अध्यक्षतेखाली समिती गठीत केली आहे. सदर समितीच्या दिनांक २५ फेब्रुवारी, २०१३ च्या बैठकीमध्ये मजुरीच्या दरातील वाढ विचारात घेवून मापदंडात सुधारणा प्रस्तावित करावी असा निर्णय घेण्यात आला होता. त्यानुसार संचालक, मृदसंधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, पुणे यांनी पाणलोट क्षेत्र आधारित मृद व जलसंधारणाच्या विविध उपचारांची कामे मजुरांमार्फत करणेसाठी आर्थिक मापदंड सुधारित करणेबाबत शासनास शिफारस केली आहे. सदर शिफारशीचा अभ्यास करून शासन पुढीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे.

२. मृद व जलसंधारणाच्या खाली नमूद केलेल्या १ ते २० या उपचारांकरिता आर्थिक मापदंड "विवरणपत्र-अ" प्रमाणे सुधारित करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

- १) ढाळीची बांध बंदिस्ती
- २) अ) भात खाचरे बांध बंदिस्ती (मजगी) (०.७५ चौ.मी. छेदाचे बांध)
(कोकण व पश्चिम महाराष्ट्राकरिता)
- ब) भात खाचरे बांध बंदिस्ती (मजगी) (०.५४चौ.मी. छेदाचे बांध)
पश्चिम महाराष्ट्र, कोकण व विदर्भ (हलकी जमीन)
- ३) भात खाचरे बांध बंदिस्ती(पॅडी बंडींग) विदर्भाकरिता
- ४) जुनी भातशेती बांध दुरुस्ती (कोकण, पश्चिम महाराष्ट्र व विदर्भाकरिता)
- ५) भात खाचरे बांध बंदिस्ती (पडकई कार्यक्रमांतर्गत दगडी बांधासह मजगी)
(कोकण, पश्चिम महाराष्ट्र व विदर्भाकरिता)
- ६) शेत बांध बंदिस्ती (कंपार्टमेंटचे बंडींग)
- ७) चिबड जमीन सुधारणा (उघडे चर)
- ८) गॅबीयन बंधारा
- ९) शेततळे
- १०) मऊ खडकामध्ये शेततळे
- ११) खोदतळे
- १२) अर्दन स्ट्रक्चर (मातीचा बांध)
- १३) अनगड दगडाचे बांध
- १४) नाला बांध
- १५) वळण बंधारा
- १६) डोंगर उतारावर समपातळीत दगडी बांध घालणे
(कोकण, पश्चिम महाराष्ट्र व विदर्भाकरिता)
- १७) सलग समपातळी चर
- १८) जुन्या बोडीचे नुतनीकरण/ दुरुस्ती.
- १९) वनराई बंधारा
- २०) विहिर पुनर्भरण

(२.२) (अ) कृषी विभागाच्या मृद सर्वेक्षण व मृद चाचणी यंत्रणेने निश्चित केलेल्या जमिनीच्या वर्गवारीनुसार उपरोक्त उल्लेख केलेल्या अ.क्र. १ मधील ढाळीची बांध बंदिस्ती व अनु.क्र. ६ मधील शेत बांध बंदिस्ती (कंपार्टमेंट बंडींग) या उपचारासाठी हलकी, मध्यम व भारी प्रतीच्या जमिनीप्रमाणे उपचार करण्यात यावेत.

(ब) उपरोक्त उल्लेख केलेल्या अनु.क्र. १४ येथील नालाबांधाची कामे करताना प्रत्यक्षात ३% उतार आहे यासंबंधी खात्री करून घेण्यात यावी. त्याप्रमाणे त्या ठिकाणी मातीचा नालाबांध घेणे हा एकमेव पर्याय आहे, याचीही खात्री करून घेण्यात यावी.

३. हे मापदंड रोजगार हमी योजना विभाग व जलसंधारण विभागामार्फत राबविण्यात येणा-या सर्व योजनांसाठी उदा. महाराष्ट्र ग्रामीण रोजगार हमी योजना, महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना (MGNREGA) गतिमान पाणलोट क्षेत्र विकास कार्यक्रम, साखळी सिमेंट काँक्रीट बंधारे कार्यक्रम, राष्ट्रीय कृषि विकास योजना (RKVY), अवर्षण प्रवण क्षेत्र विकास कार्यक्रम (DPAP), राष्ट्रीय पाणलोट क्षेत्र विकास कार्यक्रम (NWDPPRA), नदी खोरे प्रकल्प (RVP) एकात्मिक पडीक जमीन विकास कार्यक्रम (IWDP), एकात्मिक पाणलोट व्यवस्थापन कार्यक्रम (IWMP), हरियाली, आर.आय.डी.एफ. नाबार्ड सहाय्यीत मेगा पाणलोट विकास कार्यक्रम, पश्चिम घाट विकास कार्यक्रम व इतर योजनांना लागू राहतील. तसेच सामाजिक वनीकरण विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या पाणलोट विकासाच्या कामांसाठी हा शासन निर्णय लागू राहिल.

४. सदरचे मापदंड पाणलोट क्षेत्र आधारीत मृद व जलसंधारण कार्यक्रमांतर्गत निवडलेल्या गावाच्या एकात्मिक प्रकल्पामध्ये समाविष्ट असलेल्या कामासाठी तसेच वरील कामे इतर कोणत्याही योजनेच्या/निधीच्या स्रोतातून घेतली तरी त्या कामासाठी लागू असतील व ते खर्चाच्या दृष्टीने अत्यंत काटकसरीने व काळजीपूर्वक वापरण्याची संबंधितांनी दक्षता घ्यावी. प्रस्तुत खर्चाचे (तांत्रिक/आर्थिक) मापदंड केवळ प्रत्यक्ष कामाच्या भागापुरतेच आहेत. दि. २८ सप्टेंबर, २००७, दि. २० जानेवारी २०१० व दि.३१ मे, २०१२ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आलेली संकल्प चित्रे कायम ठेवण्यात आली आहेत.

५. या शासन निर्णयान्वये सुधारित आर्थिक मापदंड हा शासन निर्णय निर्गमित केल्याच्या दिनांकापासून लागू राहतील. जी कामे यापूर्वी झालेली असतील वा सुधारित करावयाची असतील त्यांना हे आदेश लागू राहणार नाहीत.

६. हे आदेश नियोजन विभागाचा अनौपचारिक संदर्भ क्र.२०६/का.१४३४, दिनांक २९ जुलै, २०१३ आणि वित्त विभागाचा अनौपचारिक संदर्भ क्र.४४७/व्यय-१५, दिनांक ३१ ऑगस्ट, २०१३ अन्वये मिळालेल्या मान्यतेने निर्गमित करण्यात येत आहेत.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१३१०१५११४९२७१०२६ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सुनील चव्हाण)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानसभा/ विधान परिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
२. सर्व सन्माननीय विधानसभा/ विधान परिषद व संसद सदस्य,
३. मा. राज्यपाल यांचे खाजगी सचिव,
४. मा.मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,

५. मा.उपमुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
६. मा. मंत्री (जलसंधारण) यांचे खाजगी सचिव
७. मा. राज्यमंत्री,(जलसंधारण) यांचे खाजगी सचिव
८. सर्व मा. मंत्री / मा. राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
९. मुख्य सचिव यांचे सचिव,
१०. सर्व अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव, मंत्रालयीन विभाग,
११. अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१२. प्रधान सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१३. प्रधान सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१४. प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१५. सर्व विभागीय आयुक्त,
१६. आयुक्त (कृषी), महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
१७. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक व महासंचालक, सामाजिक वनीकरण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
१८. संचालक, मृदसंधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१९. मुख्य अभियंता, लघु पाटबंधारे (स्थानिक स्तर), पुणे,
२०. संचालक, महाराष्ट्र सुदूर संवेदन केंद्र, नागपूर,
२१. संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे,
२२. सर्व जिल्हाधिकारी,
२३. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद ,
२४. सर्व अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद,
२५. सर्व विभागीय कृषी सहसंचालक,
२६. संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई,
२७. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क, मुंबई (प्रसिध्दी करीता),
२८. सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी,
२९. महालेखापाल, (लेखापरिक्षा), महाराष्ट्र १ व २ , मुंबई व नागपूर,
३०. महालेखापाल, (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र १ व २ , मुंबई व नागपूर,
३१. सर्व मंत्रालयीन विभाग,
३२. सर्व सहसचिव /उप सचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी (जलसंधारण विभाग),
३३. ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
३४. कार्यासन अधिकारी, व्यय-१५, अर्थ-३, अर्थ-१९, आर्थोपाय, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
३५. कार्यासन अधिकारी, कार्यासन-१४३४, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
३६. निवडनस्ती-जल-७ .

विवरण पत्र -१

शासन निर्णय क्र. मापदंड-२०१३/प्र.क्र.११४/जल-७, दिनांक १० ऑक्टोबर, २०१३ चे सहपत्र
मृद व जलसंधारणाच्या विविध उपचारांची कामे मजुरामार्फत करण्यासाठी सुधारित तांत्रिक/ आर्थिक मापदंडाचा तक्ता.

अ. क्र.	उपचाराचे नांव	तांत्रिक मापदंड							सपाटीकरण /खोदकाम परिमाण घ.मी.	परिमाण	आर्थिक मापदंड (रु.) (रु.१६२ प्रति दिन प्रमाणे)		
		उतार गट/ जमिनीचा प्रकार	पाया रुंदी मी.	बांधाची उंची मी.	माथा रुंदी मी.	बाजू उतार	बांधाचा छेद चौ.मी.	बांधाची लांबी मी.			ज.जा.उ.मो /डॉ.भाग	इतर	
१	ढाळीचे बांध बंदिस्ती	भारी	२.५०	०.८०	०.५०	१.२५:१	१.२०	१५	-	हेक्टर	१२८६५	११२०९	
		मध्यम	२.३०	०.७५	०.५०	१.२०:१	१.०५	१६५	-	--"	१७७३४	१५४५४	
		हलकी	२.००	०.७५	०.५०	१:१	०.९५	२१०	-	--"	१९९३७	१७३८०	
२	(अ)भात खाचरे बांध बंदिस्ती (मजगी) (कोकण व पश्चिम महाराष्ट्राकरिता) (०.७५ चौ.मी. छेदाचे बांध)	३ % पर्वत	१.८०	०.६८	०.४५	१:१	०.७५	६५०	७५०	हेक्टर	११९९६६	९७४०४	
		३ ते ६ %	१.८०	०.६८	०.४५	१:१	०.७५	७२०	१३१२	--"	१६८७०९	१४६७४४	
		६ ते ८ %	१.८०	०.६८	०.४५	१:१	०.७५	८१७	१५००	--"	१९२२२४	१६७९९९	
	(ब)०.५४ चौ.मी. छेदाचे बांध असलेले पात खाचरे बांध बंदिस्ती (मजगी) (पश्चिम महाराष्ट्र, कोकण व विदर्भ (हलकी जमीन)	३ % पर्वत	१.५०	०.६०	०.३०	१:१	०.५४	६५०	७५०	हेक्टर	१००९३८	८७८२३	
		३ ते ६ %	१.५०	०.६०	०.३०	१:१	०.५४	७२०	१३१२	--"	१५६४९३	१३६१२९	
		६ ते ८ %	१.५०	०.६०	०.३०	१:१	०.५४	८१७	१५००	--"	१७८३६२	१५५१४५	
३	भात खाचरे बांध बंदिस्ती (पेंडो बँडिंग) (विदर्भाकरिता)		२.२०	०.६०	०.४०	१.५:१	०.७८	७७८	५६२.५	हेक्टर	१०००७१	८७१९७	
४	जुनी भातशेती बांध दुरुस्ती (कोकण,पश्चिम महाराष्ट्र व विदर्भाकरिता)	बांधाचा अतिरिक्त छेद- ०.४५ चौ.मी.							-		हेक्टर	३६९४३	३२१२५
५	भात खाचरे बांध बंदिस्ती (पडकई कार्यक्रमांतर्गत दगडी बांधासह मजगी) (कोकण,पश्चिम महाराष्ट्र व विदर्भाकरिता)												
	(अ) ८ ते १२ टक्के उतार -	८ ते १२ %	०.८७	०.९०	०.६०	०.३:१	०.६६	८१६	-	हेक्टर	२५३५४६	-	
	(ब) १२ ते १६ टक्के उतार	१२ ते १६ %	०.८७	०.९०	०.६०	०.३:१	०.६६	११२६	-	--"	३०२३२६	-	
	(क) १६ ते २० टक्के उतार	१६ ते २० %	०.८७	०.९०	०.६०	०.३:१	०.६६	१४११	-	--"	३४९५०९	-	
६	शेत बांध बंदिस्ती (कगार्टमेंटचे बांधांग)												
	० ते ४ उतार व हलकी जमीन	हलकी	१.८०	०.७५	०.३०	१:१	०.८०	२००	-	हेक्टर	१४५३१	१२८४५	
	० ते ४ उतार व मध्यम जमीन	मध्यम	२.००	०.८५	०.३०	१:१	१.००	२००	-	--"	१७७६२	१५६५५	
	० ते ४ उतार व भारी जमीन	भारी	२.२५	०.९०	०.४५	१:१	१.२०	२००	-	--"	२०१९४	१८४६५	
७	चिबड जमीन सुधारणा (उघडे चर)		०.६०	१.२०	३.६०	१.२५:१	२.५२	६५	-	हेक्टर	३७५४९	३२६८८	
८	गैबियन बंधारा		२.४५	१.००	०.४५	१:१	१.४५		-	घ.मी.	१००१	९५२	
९	शेततळे	शेततळ्याचा आकार १५x१५x३मी. ते ३०x३०x३ मी., बाजू उतार १:१ ते १.५:१, बांध २ मी									ह.घ.मी.	१५४८९१	१३४७०८
१०	मठ खडकामध्ये शेततळे	२ मी. खोलीपर्यंत सर्वसाधारण नुस्तर व १ मी. मऊ खडकामध्ये खोदकाम									अ.क्र.९ वरील शेततळ्याच्या मापदंडाबाबत २५ टक्के अधिक मापदंड लागू राहतील.		
११	खोदतळे	खोदतळ्याचा आकार ३०x२०x३ मी. बाजू उतार- दोन्ही बाजूच्या बाजूने १:१ प्रवाहाच्या दिशेने वरील बाजूस ३:१ खालील बाजूस ६:१									अ.क्र.९ वरील शेततळ्याच्या मापदंडाएवढा मापदंड लागू राहतील.		
१२	अर्देन स्ट्रक्चर (मातीचा बांध)		२.७६	०.७२	०.६०	१.५:१	१.२०		-	घ.मी.	१७६	१५४	

गुणित चव्हाण

शासन निर्णय क्र. मापदंड-२०१३/प्र.क्र.११४/जल-७, दिनांक १० ऑक्टोबर, २०१३ चे सहपत्र

अ. क्र.	उपचाराचे नांव	तांत्रिक मापदंड						सपाटीकरण /खोदकाम परिमाण घ.मी.	परिमाण	आर्थिक मापदंड (रु.)	
		उतार गट/जमिनीचा प्रकार	पाया रुंदी मी.	बांधाची उंची मी.	माथा रुंदी मी.	बाजू उतार	बांधाचा छेद चौ.मी.			बांधाची लांबी मी.	ज.जा.उ.यो /बों.भाग
१३	अनघड दगडाचे बांध (अ) ० ते ५ टक्के उताराच्या ओघळीवरील बांधास दोन्ही बाजूस १:१ बाजू उतार										
	पाणलोट क्षेत्राचा वरचा भाग (अपर रिचेंस)		२.००	०.७५	०.५०	१:१	०.९४	-	घ.मी.	२६३	२२९
	पाणलोट क्षेत्राचा मधलाभाग (मिडल रिचेंस)		२.५०	१.००	०.५०	१:१	१.५०	-	---	२६३	२२९
	(ब) ५ ते १५ टक्के उताराच्या ओघळीवरील बांधास पुढील बाजूस १:१ व मागील बाजूस २:१ बाजू उतार										
	पाणलोट क्षेत्राचा वरचा भाग (अपर रिचेंस)		२.७५	०.७५	०.५०	१:१	१.२२	-	घ.मी.	२६३	२२९
	पाणलोट क्षेत्राचा मधलाभाग (मिडल रिचेंस)		३.५०	१.००	०.५०	१:१	२.००	-	---	२६३	२२९
१४	नाला बांध	मुख्य बांध - १) बाजू उतार- १.५:१ ते २:१ २) माथा रुंदी - १ ते १.५० मी.									
	अ) मातीचे नाला बांध	३)सांडव्यावरून वाहणाऱ्या पाण्याची उंची - ०.४० ते १ मी.			४) फ्रि बोर्ड - १.०० मी				ह.घ.मी.		
	१ टक्के नाला तळ उतारा पर्यंत	५) अभेद्य भित्त -१) बाजू उतार- १:१ २) माथा रुंदी - ०.६० मी.							पाणी साठा	७१२९८	६२०१२
	२ टक्के नाला तळ उतारा पर्यंत	६)सी.ओ.टो.(नाला तळांमध्ये) १) बाजू उतार - ०.५:१ २) तळ रुंदी - १ ते २ मी.							---	१२६१६८	१०९७३५
	३ टक्के नाला तळ उतारा पर्यंत	७)सी.ओ.टो.(नाला तळाव्यतिरिक्त) १) माथा रुंदी १ मी,२) तळ रुंदी १ मी,३)खोली १ मी							---	१६५१९७	१४३६८४
	ब) भिनार पध्दतीचे माती नालाबांध								अ.क्र.१४ अ) येथील माती नाला बांधाचे मंजूर आर्थिक मापदंड लागू राहतील.		
१४	क) सिमेंट नाला बांध (अनघड दगडाचे)								ह.घ.मी.		
	१ टक्के नाला तळ उतारा पर्यंत	१) बांधाचा बाजू उतार- १:०.३३ ते १:०.७७ २) माथा रुंदी - ०.७५ ते १.४० मी.							पाणी साठा	८१४४७	७९५२३
	२ टक्के नाला तळ उतारा पर्यंत	३) पाणी साठा उंची - १.५० ते ५.०० मी. ४) फ्रि बोर्ड - ०.३० ते ०.६० मी							---	९३६६४	९१४५२
	३ टक्के नाला तळ उतारा पर्यंत	५) सांडव्यावरून वाहणाऱ्या पाण्याची उंची - ०.२५ ते २.०० मी							---	१०५८८१	१०३३८०
१५	वळण बांधारा	१) बांधाची उंची १.१० मी. २)पाया रुंदी १.६५मी. ३) बाजू उतार १:०.५० ४) माथा रुंदी ०.६०मी.							प्र.हे.सि.क्षेत्र	१२४८०	१२२०५
१६	डोंगर उतारावर रागमातळीला दगडी बांध चालणे										
	१० टक्के पर्यंत	१० % पर्यंत	०.७५ मी	०.६० मी	०.४५ मी	०.२५:१	०.३६	७४०	घ.मी.	१७५	१५५
	११ ते १४ टक्के	११ ते १४ %	०.७५ मी	०.६० मी	०.४५ मी	०.२५:१	०.३६	८००	---	१७५	१५५
	१४ टक्के पेक्षा जास्त	१४ % पेक्षा जास्त	०.७५ मी	०.६० मी	०.४५ मी	०.२५:१	०.३६	८७०	---	१७५	१५५
१७	अ) सलग समाप्तवळी चर (०.३० मी. खोलीचे चर)										
	मॉडेल क्र. १	० ते ४ %	०.६०	०.३०	०.६०	-	०.१८	८२२	हेक्टर	३११४२	२९०८७
	मॉडेल क्र. २	४ ते ८ %	०.६०	०.३०	०.६०	-	०.१८	९८७	---	३५९९५	३३५६२
	मॉडेल क्र. ३	८ ते १५ %	०.६०	०.३०	०.६०	-	०.१८	१२५	---	३९८४७	३७५६६
	मॉडेल क्र. ४	१५ ते ३३ %	०.६०	०.३०	०.६०	-	०.१८	१३८९	---	५६६३३	५३२०८
	मॉडेल क्र. ५	० ते ४ %	०.६०	०.३०	०.६०	-	०.१८	१०००	---	२४२२५	२१७१४
	मॉडेल क्र. ६	४ ते ८ %	०.६०	०.३०	०.६०	-	०.१८	११७९	---	२८०४७	२५०८८
	मॉडेल क्र. ७	८ ते १५ %	०.६०	०.३०	०.६०	-	०.१८	१५१४	---	३५११२	३१३२०
	मॉडेल क्र. ८	१५ ते ३३ %	०.६०	०.३०	०.६०	-	०.१८	२१७४	---	४९१२९	४३६७०

कुमारे राहुल

शासन निर्णय क्र. मापदंड-२०१३/प्र.क्र.११४/जल-७, दिनांक १० ऑक्टोबर, २०१३ चे सहपत्र

अ. क्र.	उपचाराचे नांव	तांत्रिक मापदंड						सपाटीकरण /खोदकाम परिमाण घ.मी.	परिमाण	आर्थिक मापदंड (रु.)		
		उतार गट/ जमिनीचा प्रकार	पाया रुंदी मी.	बांधाची उंची मी.	माथा रुंदी मी.	बाजू उतार	बांधाचा छेद चौ.मी.			बांधाची लांबी मी.	(रु.१६२ प्रति दिन प्रमाणे)	
											ज.जा.उ.पो /डॉ.भाग	इतर
	ब) सलग समपातळी चर (०.४५ मी. खोलीचे चर)											
	मॉडेल क्र. १	० ते ४ %	०.६०	०.४५	०.६०	-	०.२७	८३३	-	हेक्टर	४१५६८	३८४८७
	मॉडेल क्र. २	४ ते ८ %	०.६०	०.४५	०.६०	-	०.२७	९८७	-	"	४६६६९	४३२४८
	मॉडेल क्र. ३	८ ते १५ %	०.६०	०.४५	०.६०	-	०.२७	९२५	-	"	५५१३८	५१४८८
	मॉडेल क्र. ४	१५ ते ३३ %	०.६०	०.४५	०.६०	-	०.२७	१३८९	-	"	७६९३०	७१७९३
	मॉडेल क्र. ५	० ते ४ %	०.६०	०.४५	०.६०	-	०.२७	१०००	-	"	३३७४२	२९९७६
	मॉडेल क्र. ६	४ ते ८ %	०.६०	०.४५	०.६०	-	०.२७	११७९	-	"	३९२६९	३४८२९
	मॉडेल क्र. ७	८ ते १५ %	०.६०	०.४५	०.६०	-	०.२७	१५१४	-	"	४९५२२	४३८१९
	मॉडेल क्र. ८	१५ ते ३३ %	०.६०	०.४५	०.६०	-	०.२७	२१७४	-	"	६३८२२	६१६३२
	क) गुरे प्रतिबंधक चर	-	०.६०	१.००	१.९०	-	१.२५	१०२	-	र. मी.	१५०	१३०
	(स.स चराचा १० हेक्टर पेक्षा अधिक सलग गट असल्यास)											
१८	जुन्या बोडीचे नूतनीकरण/दुरुस्ती											
	मुख्य बांधाची लांबी ५०मी. व उंची- १.५० मी.	-	५.५०	१.५०	१.००	१:१.५	४.८८	-	-	प्रति बोडी	३६६२९	३२०६४
	मुख्य बांधाची लांबी ५०मी. व उंची- २.०० मी.	-	७.००	२.००	१.००	१:१.५	८.००	-	-	प्रति बोडी	७२५०८	६३३२३
	मुख्य बांधाची लांबी ७०मी. व उंची- १.५० मी.	-	५.५०	१.५०	१.००	१:१.५	६.८८	-	-	प्रति बोडी	४३३८२	३७९४८
	मुख्य बांधाची लांबी ७०मी. व उंची- २.०० मी.	-	७.००	२.००	१.००	१:१.५	८.००	-	-	प्रति बोडी	८८४३२	७७९८०
	मुख्य बांधाची लांबी १००मी. व उंची- १.५० मी.	-	५.५०	१.५०	१.००	१:१.५	८.८८	-	-	प्रति बोडी	६८९४८	६०२०७
	मुख्य बांधाची लांबी १००मी. व उंची- २.०० मी.	-	७.००	२.००	१.००	१:१.५	८.००	-	-	प्रति बोडी	१२७९९२	१११६३३
१९	वनराई बांधारा	-	२.१०	१.२०	१.५०	-	२.१२	-	-	प्रति र. मी.	७५९	७२७
										प्रति घ.मी.	३५९	३४४
२०	विहिर पुनर्परण - अ) भारी जमीन पक्की विहिर	१) साठवण खड्डा - ३ मी. x ३ मी. x २ मी. २) शोष खड्डा - २ मी. x २ मी. x २ मी.								प्रति विहिर	१२०६३	११३९७
	ब) हलकी जमीन पक्की विहिर	३) साठवण खड्ड्याकरीता इनलेट - लांबी २०मी, माथा १.२० मी, पाया ०.६० मी, खोली ०.६० मी.								प्रति विहिर	१२५२४	११७९७
	क) भारी जमीन कच्ची विहिर	४) साठवण खड्डा ते शोष खड्डा नाली - लांबी २ मी, माथा ०.९० मी, पाया ०.६० मी, खोली ०.३० मी.								प्रति विहिर	१३५९४	१२८४६
	ड) हलकी जमीन कच्ची विहिर	५) शोष खड्ड्याकरीता आऊटलेट - लांबी १.५ मी, माथा ०.९० मी, पाया ०.६० मी, खोली ०.३० मी.								प्रति विहिर	१४०५५	१३२४६

(Handwritten signature)

पाणलोट क्षेत्र आधारित जलसंधारण
कार्यक्रमासाठी मृद व जलसंधारणाची कामे
मशिनद्वारे करण्यासाठी आर्थिक मापदंड निश्चित
करणेबाबत

महाराष्ट्र शासन
जलसंधारण विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: मापदंड-२०१३/प्र.क्र. ११४/जल-७

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

तारीख: १५ ऑक्टोबर, २०१३

वाचा :

- १) शासन निर्णय, नियोजन विभाग क्रमांक: मजुरी-२००७/प्र.क्र.६३/रोहयो-१, दिनांक २४ एप्रिल, २००७
- २) शासन निर्णय, नियोजन विभाग, क्रमांक: रोहयो-२००७/प्र.९५/रोहयो-१, दिनांक १६ जुलै, २००७ व दिनांक २८ सप्टेंबर, २००७
- ३) शासन निर्णय, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, क्रमांक: जलसं-२००८/प्र.क्र.५६/जल-७, दिनांक ११ एप्रिल, २००८ व दिनांक १७ एप्रिल, २००८.
- ४) शासन निर्णय, नियोजन विभाग, क्रमांक: मगारो-२००९/प्र.१६६/मगारो-१, दिनांक २० जानेवारी, २०१०
- ५) शासन निर्णय, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, क्रमांक: जलसं-२०१०/प्र.क्र.१८/जल-७, दिनांक २३ एप्रिल, २०१०.
- ६) शासन निर्णय, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, क्रमांक: जलसं-२०११/प्र.क्र.१३२/जल-७, दिनांक ७ फेब्रुवारी २०१२.
- ७) शासन निर्णय, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, क्रमांक: जलसं-२०१२/प्र.क्र.२३/जल-७, दिनांक ५ मार्च, २०१३.
- ८) शासन निर्णय, नियोजन विभाग, क्रमांक: मजुरी-२०१३/प्र.क्र.४०/रोहयो-१, दिनांक २६ मार्च, २०१३

प्रस्तावना :

राज्यातील सर्वसाधारण क्षेत्रात व अवर्षण प्रवण क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणात होत असलेली जमिनीची धूप, पावसाचे पाणी अडवण्याची व साठवण्याची पुरेशी व्यवस्था नसल्यामुळे पाणलोट क्षेत्र आधारित जलसंधारण व मृद संधारणासाठी बरेचसे उपचार गेल्या अनेक केंद्र व राज्य पुरस्कृत विविध योजनेतर्गत राज्यात राबविण्यात येत आहेत. संदर्भाधीन शासन निर्णय दिनांक ११ एप्रिल, २००८ अन्वये पाणलोट विकास अंतर्गत मृद व जलसंधारणाच्या काही उपचारांची कामे मशिनद्वारे करण्यास मान्यता देऊन त्या उपचारांचे तांत्रिक व आर्थिक मापदंड मंजूर करण्यात आले आहेत. हे आर्थिक मापदंड जलसंधारण विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांसाठी लागू आहेत.

राज्यात गतिमान पाणलोट विकास कार्यक्रम, केंद्र पुरस्कृत एकात्मिक पाणलोट व्यवस्थापन कार्यक्रम, नाबार्ड अर्थसहाय्यीत आर.आय.डी.एफ. अंतर्गत मेगा पाणलोट विकास कार्यक्रम गतिमान पध्दतीने पूर्ण करण्यात येणार आहेत. पाणलोट विकासाच्या योजनांची अमंलबजावणी सिमीत कालावधीत पूर्ण होण्यासाठी मृद व जलसंधारणाची काही कामे मशिनद्वारे करण्यास मान्यता देऊन ही कामे मशिनद्वारे पूर्ण करण्यासाठी शासन निर्णय

दिनांक ११ एप्रिल, २००८ अन्वये आर्थिक व तांत्रिक मापदंड निश्चित करण्यात आले होते. सदर आर्थिक मापदंड निश्चित करतांना अकुशल कामांसाठी संदर्भाधीन शासन निर्णय दिनांक २४ एप्रिल, २००७ अन्वये मंजूर असलेले दर तसेच मशिनच्या कामाकरीता जलसंपदा विभागाच्या दरसूचीचे (RSR) दर गृहित धरण्यात आले होते. दरम्यान अकुशल मजुरीच्या दरात शासन निर्णय दिनांक ९ नोव्हेंबर २००९, दिनांक १९ मार्च, २०११ व दिनांक २० एप्रिल, २०१२ अन्वये झालेली वाढ आणि मशिनसाठी लागणाऱ्या इंधनाच्या दरात झालेली वाढ विचारात घेऊन संदर्भाधीन शासन निर्णय दिनांक १ जून, २०१२ व ५ मार्च, २०१३ अन्वये विविध उपचारांच्या आर्थिक मापदंडात वाढ करण्यात आली होती. आता संदर्भाधीन शासन निर्णय दिनांक २६ मार्च, २०१३ अन्वये मजुरीचे दर रु.१४५/- वरून रु.१६२/- एवढी झाली आहे. त्यामुळे मंजूर असलेले आर्थिक मापदंड अपुरे पडत आहेत. परिणामी जलसंधारण विभागामार्फत योजनांतर्गत निधीतून हाती घेण्यात येणाऱ्या पाणलोट विकासाची विविध कामे मशिनद्वारे पूर्ण करण्यासाठीचे आर्थिक मापदंड सुधारित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:

शासन निर्णय दि. ७ फेब्रुवारी, २०१२ अन्वये पाणलोट क्षेत्र विकासाच्या विविध योजनांतर्गत मृद व जलसंधारणाच्या उपचारांची तांत्रिक व आर्थिक मापदंड निश्चित करणे संदर्भात आयुक्त कृषि, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे अध्यक्षतेखाली समिती गठीत केली आहे. सदर समितीची बैठक दिनांक २५ फेब्रुवारी, २०१३ रोजी झाली. त्या बैठकीत मजुरीच्या दरात वाढ झाल्यास मापदंडात सुधारणा करावी असा निर्णय घेण्यात आला. त्यानुसार संचालक, मृदसंधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, पुणे यांनी पाणलोट क्षेत्र आधारित मृद व जलसंधारणाच्या विविध उपचारांची कामे मशिनने करणेसाठी आर्थिक मापदंड सुधारित करणेबाबत शासनास शिफारस केली आहे. सदर शिफारशीचा अभ्यास करून शासन पुढीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे.

२. पाणलोट क्षेत्र आधारित मृद व जलसंधारणाच्या खालील उपचारांची कामे मशिनद्वारे करणेसाठी आर्थिक मापदंड सोबतच्या “विवरणपत्र-अ” मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे सुधारित करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

- १) ढाळीची बांध बंदिस्ती (ग्रेडेड बंडींग)
- २) शेत बांध बंदिस्ती (कंपार्टमेंट बंडींग)
- ३) मजगी (भात खाचर बांध बंधिस्ती)
- ४) शेततळे
- ५) माती नाला बांध
- ६) सलग समपातळी चर (सी.सी.टी)
- ७) खोल समपातळी चर (डीप सी.सी.टी.)
- ८) गुरे प्रतिबंधक चर
- ९) बोडी दुरुस्ती/नुतनीकरण

३. वरील कामासाठी संदर्भाधीन शासन निर्णय दि. १६ जुलै २००७, दि.२८ सप्टेंबर, २००७ व दि.२३ एप्रिल, २०१० अन्वये निश्चित केलेले तांत्रिक मापदंड कायम राहतील. सोबतच्या विवरणपत्रात दर्शविलेली मृद व जलसंधारणाची कामे कोणत्याही पध्दतीने पूर्ण केली तरी मशिनद्वारे कामे पूर्ण करण्यासाठी निश्चित केलेले आर्थिक मापदंड अनुज्ञेय राहतील.

४. हे आदेश जलसंधारण विभागांतर्गत पाणलोट विकासाच्या विविध राज्य व केंद्र पुरस्कृत योजना उदा. गतिमान पाणलोट विकास कार्यक्रम, एकात्मिक पाणलोट व्यवस्थापन कार्यक्रम (IWMP), साखळी सिमेंट काँक्रीट बंधारे कार्यक्रम, राष्ट्रीय कृषि विकास योजना (RKVY), अवर्षण प्रवण क्षेत्र विकास कार्यक्रम (DPAP), राष्ट्रीय पाणलोट विकास कार्यक्रम (NWDPRA), नदी खोरे प्रकल्प (RVP), हरियाली, एकात्मिक पडीक जमीन विकास कार्यक्रम (IWDP), नाबार्ड अर्थसहाय्यीत आर.आय.डी.एफ. प्रकल्प, पश्चिम घाट विकास कार्यक्रम इत्यादी योजनांसाठी लागू राहतील. तसेच सामाजिक वनीकरण विभागामार्फत पाणलोट विकासाच्या कामांसाठी हा शासन निर्णय लागू राहिल.

५. सदरचे मापदंड पाणलोट क्षेत्र आधारीत मृद व जलसंधारण कार्यक्रमांतर्गत निवडलेल्या गावाच्या एकात्मिक प्रकल्पामध्ये समाविष्ट असलेल्या कामासाठी तसेच वरील कामे इतर कोणत्याही योजनेच्या/निधीच्या स्रोतातून घेतली तरी त्या कामासाठी लागू असतील व ते खर्चाच्या दृष्टीने अत्यंत काटकसरीने व काळजीपूर्वक वापरण्याची संबंधितांनी दक्षता घ्यावी. प्रस्तुत खर्चाचे (तांत्रिक/आर्थिक) मापदंड केवळ प्रत्यक्ष कामाच्या भागापुरतेच आहेत. दि. २८ सप्टेंबर, २००७, दि. २० जानेवारी २०१० व दि. १ जून, २०१२ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आलेली संकल्प चित्रे कायम ठेवण्यात आली आहेत.

६. या शासन निर्णयान्वये सुधारित आर्थिक मापदंड हा शासन निर्णय निर्गमित केल्याच्या दिनांकापासून लागू राहतील. जी कामे यापूर्वी झालेली असतील वा सुधारित करावयाची असतील त्यांना हे आदेश लागू राहणार नाहीत.

७. या शासन निर्णयान्वये सुधारित करण्यात आलेले आर्थिक मापदंड रोजगार हमी योजना/महाराष्ट्र ग्रामीण रोजगार हमी योजना या अंतर्गत घेण्यात येणाऱ्या मृद व जलसंधारणाच्या कामांसाठी लागू राहणार नाहीत.

८. हे आदेश नियोजन विभागाचा अनौपचारिक संदर्भ क्र.२०६/का.१४३४, दिनांक २९ जुलै, २०१३ आणि वित्त विभागाचा अनौपचारिक संदर्भ क्र.४४७/व्यय-१५, दिनांक ३१ ऑगस्ट, २०१३ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहेत.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१३१०१५१५५००४७३२६ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सुनील चव्हाण)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानसभा/ विधान परिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
२. सर्व सन्माननीय विधानसभा/ विधान परिषद व संसद सदस्य,
३. मा. राज्यपाल यांचे सचिव,

४. मा.मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
५. मा.उपमुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
६. मा. मंत्री (जलसंधारण) यांचे खाजगी सचिव
७. मा. राज्यमंत्री,(जलसंधारण) यांचे खाजगी सचिव
८. सर्व मा. मंत्री / मा. राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
९. मुख्य सचिव यांचे उप सचिव,
१०. सर्व अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव, मंत्रालयीन विभाग,
११. अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१२. प्रधान सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१३. प्रधान सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१४. प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१५. सर्व विभागीय आयुक्त,
१६. आयुक्त (कृषि), महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
१७. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक व महासंचालक, सामाजिक वनीकरण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
१८. सर्व विभागीय आयुक्त,
१९. संचालक, मृदसंधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
२०. मुख्य अभियंता, लघु पाटबंधारे (स्थानिक स्तर), पुणे,
२१. संचालक, महाराष्ट्र सुदूर संवेदन केंद्र, नागपूर,
२२. संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे,
२३. सर्व जिल्हाधिकारी,
२४. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद ,
२५. सर्व अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद,
२६. सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक,
२७. संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई,
२८. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क, मुंबई (प्रसिध्दी करीता),
२९. सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी,
३०. महालेखापाल, (लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र १ व २ , मुंबई व नागपूर,
३१. महालेखापाल, (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र १ व २ , मुंबई व नागपूर,
३२. सर्व मंत्रालयीन विभाग,
३३. सर्व सहसचिव /उप सचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी (जलसंधारण विभाग),
३४. ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
३५. कार्यासन अधिकारी, व्यय-१५, अर्थ-३, अर्थ-१९, आर्थोपाय, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
३६. कार्यासन अधिकारी, कार्यासन-१४३४, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
३७. निवडनस्ती-जल-७ .

विवरण पत्र -१

शासन निर्णय क्र. मापदंड-२०१३/प्र.क्र.११४/जल-७, दिनांक १५ ऑक्टोबर, २०१३ चे सहपत्र
मृद व जलसंधारणाच्या विविध उपचारांची कामे मशिनच्या सहाय्याने करण्यासाठी सुधारित तांत्रिक/ आर्थिक मापदंडाचा तक्ता.

अ. क्र.	उपचाराचे नांव	तांत्रिक मापदंड						सपाटीकरण /खोदकाम परिमाण घ.मी.	परिमाण	आर्थिक मापदंड (रु.)			
		उतार गट/ जमिनीचा प्रकार	पाया रुंदी मी.	बांधाची उंची मी.	माथा रुंदी मी.	बाजू उतार	बांधाचा छेद चौ.मी.			बांधाची लांबी मी.	ज.जा.उ.यो /डॉ.भाग	इतर	
१	ढाळीचे बांध बंदिस्ती	भारी	२.५०	०.८०	०.५०	१.२५:१	१.२०	९५	-	हेक्टर	५८३३	५४४०	
		मध्यम	२.३०	०.७५	०.५०	१.२०:१	१.०५	१६५	-	--''--	८००४	७४७९	
		हलकी	२.००	०.७५	०.५०	१:१	०.९५	२१०	-	--''--	९०११	८४२६	
२	शेत बांध बंदिस्ती(कंपार्टमेंटचे बंडींग) ० ते ४ टक्के उतार	हलकी जमिन	हलकी	१.८०	०.७५	०.३०	१:१	०.८०	२००	-	हेक्टर	७२२०	६८६०
		मध्यम जमिन	मध्यम	२.००	०.८५	०.३०	१:१	१.००	२००	-	--''--	८६३२	८१८२
		भारी जमिन	भारी	२.२५	०.९०	०.४५	१:१	१.२०	२००	-	--''--	९८५७	९३४१
३	(अ) भात खाचरे बांध बंदिस्ती (मजगी) (कोकण व पश्चिम महाराष्ट्राकरिता) (०.७५ चौ.मी. छेदाचे बांध)	३ % पर्यंत	१.८०	०.६८	०.४५	१:१	०.७५	६५०	७५०	हेक्टर	४६६६७	४३५९७	
		३ ते ६ %	१.८०	०.६८	०.४५	१:१	०.७५	७२०	१३१२	--''--	६६३०७	६२२६६	
		६ ते ८ %	१.८०	०.६८	०.४५	१:१	०.७५	८१७	१५००	--''--	७५४६८	७०८७९	
	(ब) ०.५४ चौ.मी. छेदाचे बांध असलेले भात खाचरे बांध बंदिस्ती (मजगी) पश्चिम महाराष्ट्र, कोकण व विदर्भ (हलकी जमीन)	३ % पर्यंत	१.५०	०.६०	०.३०	१:१	०.५४	६५०	७५०	हेक्टर	४०४४८	३७९३०	
		३ ते ६ %	१.५०	०.६०	०.३०	१:१	०.५४	७२०	१३१२		५९४१८	५५९८९	
		६ ते ८ %	१.५०	०.६०	०.३०	१:१	०.५४	८१७	१५००		६७६५२	६३७५७	
४	भात खाचरे बांध बंदिस्ती (पेंडी बंडिंग) (विदर्भाकरिता)		२.२०	०.६०	०.४०	१.५:१	०.७८	७७८	५६२.५	हेक्टर	४४४२८	४१२१४	
५	जुनी भातशेती बांध दुरुस्ती (कोकण, पश्चिम महाराष्ट्र व विदर्भाकरिता)	बांधाचा अतिरिक्त छेद- ०.४५ चौ.मी.							हेक्टर	१२७५७	१२१४०		
६	अ) इनलेट-आऊटलेटसह शेततळे -	शेततळ्याचा आकार											
		१५ X १५ X ३ मी.	बाजू उतार १:१ ते १.५:१				बर्म- २ मी.	४४१	प्रति शेततळे	२३२५२	२२३२९		
		२० X १५ X ३ मी.	बाजू उतार १:१ ते १.५:१				बर्म- २ मी.	६२१	--''--	३२७४२	३१४४२		
		२० X २० X ३ मी.	बाजू उतार १:१ ते १.५:१				बर्म- २ मी.	८७६	--''--	४६१८७	४४३५४		
		२५ X २० X ३ मी.	बाजू उतार १:१ ते १.५:१				बर्म- २ मी.	११३१	--''--	५९६३२	५७२६५		
		२५ X २५ X ३ मी.	बाजू उतार १:१ ते १.५:१				बर्म- २ मी.	१४६१	--''--	७७०३१	७३९७३		
		३० X २५ X ३ मी.	बाजू उतार १:१ ते १.५:१				बर्म- २ मी.	१७९१	--''--	९४४३०	९०६८२		
		३० X ३० X ३ मी.	बाजू उतार १:१ ते १.५:१				बर्म- २ मी.	२१९६	--''--	११५७८४	११११८८		
ब) इनलेट-आऊटलेट विरहित शेततळे -	२० X १५ X ३ मी.	बाजू उतार १:१ ते १.५:१				--	६२१	प्रति शेततळे	२९४०९	२८२४६			
	२० X २० X ३ मी.	बाजू उतार १:१ ते १.५:१				--	८७६	--''--	४१४८६	३९८४४			
	२५ X २० X ३ मी.	बाजू उतार १:१ ते १.५:१				--	११३१	--''--	५३५६२	५१४४२			
	२५ X २५ X ३ मी.	बाजू उतार १:१ ते १.५:१				--	१४६१	--''--	६९१९०	६६४५२			
	३० X २५ X ३ मी.	बाजू उतार १:१ ते १.५:१				--	१७९१	--''--	८४८१८	८१४६२			
	३० X ३० X ३ मी.	बाजू उतार १:१ ते १.५:१				--	२१९६	--''--	१०३९९८	९९८८३			

शासन निर्णय क्र. मापदंड-२०१३/प्र.क्र.११४/जल-७, दिनांक १५ ऑक्टोबर, २०१३ चे सहपत्र

अ. क्र.	उपचाराचे नांव	तांत्रिक मापदंड						सपाटीकरण /खोदकाम परिमाण घ.मी.	परिमाण	आर्थिक मापदंड (रु.)		
		उतार गट/जमिनीचा प्रकार	पाया रुंदी मी.	बांधाची उंची मी.	माथा रुंदी मी.	बाजू उतार	बांधाचा छेद चौ.मी.			बांधाची लांबी मी.	ज.जा.उ.यो /डॉ.भाग	इतर
७	मातीचे नाला बांध	मुख्य बांध - १) बाजू उतार- १.५:१ ते २:१ २) माथा रुंदी - १ ते १.५० मी.							ह.घ.मी.			
	१ टक्के नाला तळ उतारा पर्यंत	३) सांडव्यावरून वाहणा-या पाण्याची उंची = ०.४० ते १ मी. ४)फ्रि बोर्ड १.००मी							पाणी साठा	३२००३	२९३४३	
	२ टक्के नाला तळ उतारा पर्यंत	५) अभेद्य भित्त -१) बाजू उतार- १:१ २) माथा रुंदी - ०.६० मी.							--''--	५५८८१	५१२३७	
	३ टक्के नाला तळ उतारा पर्यंत	६) सी.ओ.टी.(नाला तळामध्ये) १) बाजू उतार- ०.५:१ २) तळ रुंदी - १ ते २ मी.							--''--	७२६४६	६६६०९	
		७) सी.ओ.टी.(नाला तळव्यतिरिक्त) १) माथा रुंदी १ मी, २) तळ रुंदी १ मी, ३) खोली १ मी.										
८	बोडी दुरुस्ती/नुतनीकरण								प्रति बोडी			
	१) मुख्य बांधाची लांबी ५० मी. व उंची १.५० मी.	--	५.५०	१.५०	१.००	१.५:१	४.८८	५०	--''--	१७२७०	१५९१९	
	२) मुख्य बांधाची लांबी ५० मी. व उंची २.०० मी.	--	७.००	२.००	१.००	१.५:१	८.००	५०	--''--	३१७३२	२९२७७	
	३) मुख्य बांधाची लांबी ७० मी. व उंची १.५० मी.	--	५.५०	१.५०	१.००	१.५:१	४.८८	७०	--''--	२०८९२	१९२१२	
	४) मुख्य बांधाची लांबी ७० मी. व उंची २.००मी.	--	७.००	२.००	१.००	१.५:१	८.००	७०	--''--	३९२८४	३६२८७	
	५) मुख्य बांधाची लांबी १००मी. व उंची १.५० मी.	--	५.५०	१.५०	१.००	१.५:१	४.८८	१००	--''--	३१८२३	२९२५२	
	६) मुख्य बांधाची लांबी १०० मी. व उंची २.००मी.	--	७.००	२.००	१.००	१.५:१	८.००	१००	--''--	५५२६४	५०८५३	
९	अ) सलग समपातळी चर (०.४५ मी. खोलीचे चर)											
	कोकण व पश्चिम घाट प्रदेशासाठी मॉडेल क्र. १	० ते ४ %	०.६०	०.४५	०.६०	-	०.२७	८३३	--	हेक्टर	३०७२४	२९६४५
	--''-- मॉडेल क्र. २	४ ते ८ %	०.६०	०.४५	०.६०	-	०.२७	९८७	--''--	--''--	३५६३१	३४३५२
	--''-- मॉडेल क्र. ३	८ ते १५ %	०.६०	०.४५	०.६०	-	०.२७	९२५	--''--	--''--	४२२२१	४१०२२
	अ.प्र.क्षेत्र व हमखास पावसाच्या प्रदेशासाठी -मॉडेल क्र.५	० ते ४ %	०.६०	०.४५	०.६०	-	०.२७	१०००	--''--	--''--	१९३२४	१८०१५
	--''-- मॉडेल क्र. ६	४ ते ८ %	०.६०	०.४५	०.६०	-	०.२७	११७९	--''--	--''--	२२२७०	२०७२६
	--''-- मॉडेल क्र. ७	८ ते १५ %	०.६०	०.४५	०.६०	-	०.२७	१५१४	--''--	--''--	२७६९२	२५७०९
	ब) सलग समपातळी चर (०.३० मी. खोलीचे चर)											
	कोकण व पश्चिम घाट प्रदेशासाठी मॉडेल क्र. १	० ते ४ %	०.६०	०.३०	०.६०	-	०.१८	८३३	--	हेक्टर	२३१४६	२२४२६
	--''-- मॉडेल क्र. २	४ ते ८ %	०.६०	०.३०	०.६०	-	०.१८	९८७	--''--	--''--	२६५२१	२५६६८
	--''-- मॉडेल क्र. ३	८ ते १५ %	०.६०	०.३०	०.६०	-	०.१८	९२५	--''--	--''--	३०९६८	३०१६९
	अ.प्र.क्षेत्र व हमखास पावसाच्या प्रदेशासाठी -मॉडेल क्र.५	० ते ४ %	०.६०	०.३०	०.६०	-	०.१८	१०००	--''--	--''--	१४६०९	१३७४५
	--''-- मॉडेल क्र. ६	४ ते ८ %	०.६०	०.३०	०.६०	-	०.१८	११७९	--''--	--''--	१६७१५	१५६८६
	--''-- मॉडेल क्र. ७	८ ते १५ %	०.६०	०.३०	०.६०	-	०.१८	१५१४	--''--	--''--	२०५५९	१९२३७
	ब) गुरे प्रतिबंधक चर		०.६०	१.००	१.९०	-	१.२५	१०२	--	र. मी.	६१	५६
	(स.स.चराचा १० हेक्टर पेक्षा अधिक सलग गट असल्यास)											
१०	खोल सलग समपातळी चर (१ मी. x १ मी.)	११	१.००	१.००	१.००		१.००	२४०	--	हेक्टर	११४११	११४११